

لباس در تئاتر

گلناز گلشن

(عضو هیئت علمی دانشگاه هنر)

www.ketab.ir

سرشناسه: گلشن، گلناز، ۱۳۵۸.
عنوان و نام پدیدآور: لباس در تئاتر / گلناز گلشن.
مشخصات نشر: تهران: تالار کتاب، ۱۳۹۳.
مشخصات ظاهری: ۱۷۳ ص.: مصور(رنگی).
فهرست‌نویسی: فیبا.
یادداشت: کتابنامه.
موضوع: طراحان لباس هنری و مخصوص.
رده بندی کنگره: ۱۳۹۲ ۷۴۸/۵۸ TT۵۰۷
رده بندی دیویی: ۹۲/۷۴۶
شماره کتابشناسی ملی: ۳۵۸۹۱۷۰

www.ketab.ir

لباس در تئاتر

گلناز گلشن (عضو هیئت علمی دانشگاه هنر)

چاپ اول زمستان ۱۳۹۳

تیراژ: ۱۰۰۰ جلد

چاپ و صحافی: پژمان

لیتوگرافی: باران

تلفن: ۲۲۷۴۰۶۳۱

انتشارات تالار کتاب

شابک ۹-۷۰-۷۲۵۱-۹۶۴-۹۷۸ ISBN 978-964-7251-70-9

فهرست مطالب

۷	پیش گفتار
۱۱	لباس در تئاتر
۲۱	لباس در تئاتر یونان و روم
۳۵	لباس در نمایش های قرون وسطی
۴۱	لباس تئاتر در دوران رنسانس
۵۱	سده ی هفدهم
۵۸	سده ی هجدهم
۷۰	سده ی نوزدهم
۷۶	لباس تئاتر واقع گرایانه
۸۲	لباس تئاتر غیرواقع گرایانه
۱۱۶	لباس در تئاتر پست مدرن
۱۵۵	منابع فارسی
۱۵۷	منابع لاتین
۱۵۹	منابع تصویری
۱۶۵	فهرست اعلام

گلناز گلشن متولد سال ۱۳۵۸، عضو هیئت علمی دانشگاه هنر، دوره کارشناسی را در رشته طراحی صحنه و لباس در دانشکده سینما و تئاتر (دانشگاه هنر) و دوره کارشناسی ارشد را در رشته پژوهش هنر در دانشگاه هنر به پایان رسانیده است و از سال ۱۳۸۸ به تدریس در همین دانشگاه مشغول است.

وی فعالیت حرفه ای خود را در زمینه طراحی لباس در تئاتر، از سال ۱۳۸۸ و با نمایش «شکار روباه» به کارگردانی دکتر علی رفیعی آغاز کرد و پس از آن طراحی لباس نمایش‌هایی چون «پروفسور بوبوس» به کارگردانی آتیلا پسایانی، «ابرهای پشت حنجره»، «داستان یک پلکان» و «مرداب روی بام» به کارگردانی رضا گوران، «خرده خانم» به کارگردانی کیومرث پوراحمد، «خانه برناردا آلبا» به کارگردانی زهرا صبری، «حضرت والا» به کارگردانی حسین پاکدل، «ترن» و «خاموشی دریا» به کارگردانی نیما دهقان و... را بر عهده داشته است.

پیش گفتار

یکی از مهم ترین ابزارهای دیداری که کارگردان در هر اجرا در اختیار دارد، لباس است. او می تواند به وسیله لباس، بازیگر را در ایفای بهتر نقش هدایت کرده و در نهایت توجه تماشاگر را به اثر جلب کند.

لباس در صحنه تئاتر، همواره در برابر چشم تماشاگر قرار دارد. همراه بازیگر حرکت می کند، همراه او می ایستد و با او به صورت یک تصویر واحد در می آید. لباس به وسیله ویژگی های بی شمار و منحصر به فردی که در خود دارد، به ساخت و پرداخت هرچه بهتر شخصیت نمایشی، در ذهن تماشاگر کمک می کند. از طرف دیگر بازیگر به وسیله لباس، از خود هر روزهاش جدا می شود و نقشی را که قرار است بازی کند، با عمق بیشتری احساس می کند. لباس به بازیگر کمک می کند تا همانند شخصیت نمایشی مورد نظرش صحبت کند، فکر کند و حتی مثل او حرکت نماید. لباس نه تنها در صحنه، بلکه در زندگی روزمره نیز این توانایی را دارد که برون و درون فرد را بر ما آشکار کند. این ویژگی ها بر صحنه نمایش چند برابر می شود زیرا هر آن چه که بر صحنه قرار می گیرد، معنا و مفهوم ویژه ای پیدا می کند.

به طور کلی لباس نمایش، در طول تاریخ، همواره دستخوش تغییرات زیادی بوده است. لباس در دوران یونان و روم باستان کاربردی بود و به بازیگر در بازآفرینی شخصیت مورد نظر

کمک می‌کرد در حالی که از اواخر قرون وسطی تا سده‌ی هفدهم، لباس تنها کاربردی تزئینی داشت. به این معنی که ارزش و اعتبار بازیگر به لباس پرکار و گرانقیمتش بود. اما از اواخر قرن هجدهم و به ویژه در قرن نوزدهم، طراحی لباس به عنوان رشته‌ای مستقل مطرح شد و به این ترتیب تحول‌ها و نوآوری‌های چشمگیری در زمینه لباس‌های تئاتری روی داد. در این دوران لباس‌ها منطبق با مکان و زمان نمایش بودند. اما مهم‌ترین انقلاب در زمینه لباس، در ابتدای قرن بیستم و به وسیله سمولیست‌ها رخ داد. از این زمان به بعد لباس تنها وسیله‌ای برای نشان دادن هرآنچه که در نمایش روی می‌داد، نبود؛ بلکه تماشاگران از طریق لباس، به معنا حال و هوای عمومی، و فضای کلی نمایش پی می‌بردند. جنبش‌ها و سبک‌هایی که بیشتر در نیمه اول قرن بیستم شکل گرفتند؛ همچون فوتوریسم، دادائیسم، کانستراکتیویسم و بسیاری دیگر، تاثیر قابل توجهی بر همه جنبه‌های تئاتر - از جمله لباس - گذاشتند. این تاثیرها تا سال‌ها و حتی امروز نیز در بسیاری از اجراها دیده می‌شود.

از نیمه دوم قرن بیستم نیز کارگردانان بزرگ و نوآور، به شیوه‌های مختلف، از لباس استفاده می‌کردند و رویکرد متفاوتی به طراحی لباس داشتند. یا وفادار به متن و بر اساس زمان یا تاریخ نمایشنامه (نگاه سنتی به متن) و یا بر اساس تاویل از متن، لباس را طراحی می‌کردند. (رویکرد آوانگارد)

شناخت نظام نشانه‌ای لباس و توجه به قابلیت‌ها و کارکردهای لباس در صحنه، به عنوان بخش بسیار مهمی از یک اجرا، موجب می‌شود تا کارگردان بتواند شخصیت نمایشی را بر اساس لباس بازآفرینی کند. در کنار آن بازیگر نیز درک عمیقی از شخصیت نمایشی به دست می‌آورد و اثر در نهایت برای تماشاگرش آشنا می‌نماید.

اما در ایران طراحی لباس تئاتر، به عنوان رشته‌ای مستقل، سابقه طولانی ندارد. در بیشتر اجراها طراحی لباس بخشی از طراحی صحنه تلقی می‌شود. اگرچه که هماهنگی این دو بخش در یک اثر از اهمیت بسیار زیادی برخوردار است، اما طراحی لباس نیاز به دانش و شناخت ویژه‌ای دارد؛ تا جایی که می‌توان طراحی لباس را به عنوان هنری مستقل در نظر گرفت.

به جز کارگردان‌های برجسته‌ای که با تئاتر جهان آشنایی دارند و جایگاه لباس در تئاتر را می‌دانند، موج تازه‌ای از کارگردانان جوان خلاق پا به عرصه تئاتر ایران نهاده‌اند که به اهمیت لباس پی برده‌اند و لباس برایشان از جایگاه ویژه‌ای برخوردار است. آن‌ها می‌دانند که آشنایی

کارگردان و طراح از نقش لباس، در پرورش شخصیت های نمایش و جایگاهش در پیشبرد کنش دراماتیک، و شناخت زیبایی شناسی صحنه، می تواند موفقیت نمایش را به لحاظ انتخاب لباس تضمین کند. در تحقیقات انجام شده در کشور در کتاب های تاریخ تئاتر به لباس تئاتر هم اشاره شده است اما به زبان فارسی در ایران کتابی مستقل درباره لباس تئاتر وجود ندارد و تنها تعدادی پایان نامه دانشگاهی به این مقوله پرداخته است. در این کتاب تلاش شده به تحولات طراحی لباس تئاتر از دوران باستان تا امروز با توجه به رویدادهای اجتماعی و فرهنگی در غرب پرداخته شود و همچنین نمونه هایی از آن ها به صورت تصویر نیز آمده است.

بر خود فرض می دانم از الطاف و راهنمایی های ارزشمند استاد گرانمایه، سرکار خانم شیرین بزرگمهر که کمک بزرگی در شکل گیری این کتاب بودند، سپاسگزاری نمایم.

همچنین از کمک های آقای امین اصلاتی در کار ویراستاری این متن قدردانی می کنم. و از جناب آقای ایرج شاهنده مدیر محترم انتشارات هنر و فرهنگ نیز تشکر می کنم.